

MATTI HAKO

JUOMARIKSI PILAAMINEN

Alkoholipolitiikka-lehdessä 6/1961 käsiteltiin alkoholismia kansanperinteessä: käsitteitä alkoholismin oireista ja sen parantamisesta. Omalaatuista lisävalaisua asiaan antavat ne tiedot, joissa kerrotaan kuinka lähimmäisestä tehdään juoppo. Yleisintä menetelmää edustaa Kaavilta v. 1894 muistiin merkitty uskomus:

Jos ken tahtoo pilata lähimmäisensä juopoksi, niin pitää menetellä näin. On annettava sille, kenen pilata tahtoo, viinaryppy, ja jos se ei ryypää koko ryypy, niin pitää kaataa tähe viinaa pikarista tuliseen poroon, parempi vielä jos hiillockseen kaataa, niin tulee siitä, jonka ryypystä tähestä heitti, tulinen juoppo.

Samalla tavoin kerrotaan viinan tähteen tuliseen poroon tai uuniin heittämisestä Leppävirroilla, Nilsiässä, Pihtiputaalla ja Muhoksessa. Viinaa hiillockseen heitettäessä on joskus sanottu: "Niin palovaan kulkus tuo, kun viina tuossa tulella palaa, viinan perään" (Kaavi). Komplisoidumpi menettely on seuraava: viinan tähteitä heitetään vuoron perään tuvan lieteen, kodan ja saunan tulisijaan, otetaan kustakin kastuneita poroja; sama toistetaan muurahais-

pesällä; talteen otetut näytteet pannaan pussiin, joka asetetaan tikan hakkaaman puun koloon ja "leppäsellä naulalla kiinni" (Kiuruvesi). Muita samansuuntaisia menetelyjä: viinan tähte pannaan pohjapäreeseen päälle, jossa se poltetaan (Kiuruvesi); tähte kaadetaan hiilikoukkuun, jolla sitten vedetään hiiliä liedestä pois (Nilsiä); lämmitetään tulella sen kupin tai pullon pohjaa, josta ryypätään (Kaavi); pannaan viinapullo tai -pikari suullensa tuleen, niin "pikarin omistajan pitää saada viinaa vaikka mistä" (Nurmes).

Vastaavia tietoja on Suomen ruotsalaisilta. Jos joku juo ja jättää viinaa lasiin, otetaan siitä tilkka, heitetään se tuleen; tällöin alkaa juoja "supa upp både löst och fast".

Olemme tekemisissä maagisten menettelyjen kanssa. Kosketusmagian mukaisesti esineillä, jotka aikaisemmin ovat olleet toistensa yhteydessä, on erottamisenkin jälkeen yhteys, ja se mikä tapahtuu toisessa vaikuttaa myös toiseen samansuuntaisesti. Kun siis juopoksi pilattavan ryypylasi tai siinä oleva viinantähde saatetaan yhteyteen

tulen kanssa, saa se aikaan pilattavassa polttavan juomahalun. Samaan maagiseen periaatteeseen perustuu seuraavakin menettely (Pihtipudas):

Pikariin kun viinan loppua jää ja koskessa kun on kortteita, niin yhestä solmusta repäsöö pois ja ti-pauttaa siihen.

Samalla tavoin on ihminen tehty hulluksi panemalla hänen hiuksiaan pyörimään koskeen kiven koloon tai kiertymään kirkonkellon ikeeseen. Kun Vienan Karjalassa on juotettu kolmen juopon ja Virossa seitsemän tai yhdeksän juopon lasesta kootut viinantähteet pilattavalle henkilölle, ollaan edelleen tekemisissä kosketusmagian kanssa. Sotkamolainen keino syöttää pilattavalle humalaisen oksennusta varioi samaa menettelytapaa.

Jäljittelymagiaa sen sijaan ovat ne Virosta saadut tiedot, joiden mukaan juopoksi saadaan, kun annetaan toiselle viinaa ikkunan läpi.

Yksinäistä Kauhavan tallennetta, jossa kerrotaan yhden yön ruumiin suussa olleen hopearahan panemisesta juomalasin pohjalle, täydentää vastaava tieto Suomen ruotsalaisilta: otetaan pulloon paloviinaa; osa siitä viedään hautausmaalle ja toiseen osaan pannaan juuri kuolleesta ihmisestä otettu kappale; tätä on pidettävä palovii-nassa kunnes se liukenee tai ainakin kolme päivää, jonka jälkeen viina annetaan juopoksi pilattavalle. Jos hän kieltäytyy ryyp-päämästä, koetetaan viina antaa hänelle

ruoassa tai jollakin muulla tavalla nautittu-na. Tavallisesti tällaiset menettelyt liittyvät juoppouden parantamiseen: raha ruumiin suussa, väkijuomaan kastettu kuolleen sor-mi, kuolleen hiki yms. Kansanuskossa kuol-leella, kuolleen eritteillä ja kuolleen kanssa tekemisissä olleilla esineillä on 'positiivis-negatiivinen lataus', ne sisältävät 'väkeä', persoonatonta voimaa, joka tehoaa paran-nuksissa mutta myös taudin aiheuttamises-sa. Aivan yleisiä ovat ne kertomukset, jois-sa lähimmäinen saatetaan sairaaksi, kaatu-matautiseksi tai mielenvikaiseksi syöttämäl-lä hänelle ruumiinmultaa, ruumiin kurkku-torven läpi laskettua vettä, ruumiin hometta sekä kuolleen suusta otettua vaahtoa.

Kansanperinteen kannalta katsottuna olemme tekemisissä vahingoittamistaikuu-den kanssa. Inhimillisesti katsoen kysymys on kaunasta ja naapurikateudesta, aggres-sioiden purkamisesta pahansuovalla, jopa luonnottomalla tavalla.

Kirjalliset lähteet

Finlands svenska folkdiktning VII:5 (Helsingfors 1927), s. 721.

M. H a k o: *Alkoholismi kansanperinteessä* (Alkoholipolitiikka 6/1961). — *Kansanomainen lääkintätietous* (1957), s. 16—19.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran suomalaiset ja vi-rolaiset kokoelmat. (Suomi: M. Jussila 113. 1936. — K. Krohn 12428c, 12565a, 12852, 13136, 13973a; 14061a, 14456, 14704, 14835, 15376b, 15785b, 16464. 1885. — H. Meriläinen II 346c. 1888; II 683. 1889. — M. Nurmio 695.1888; 1747.1891; 2894. 1894. — P. Ollilainen 91.1889. — I. Savolainen 92, 159.1892. — Viro: H II 33 320. N. 16. — H II 65. N. 19; H II 67.47. N. 179; H III 11.574. N. 35; — J. Salverk E 49432. 1915. — 96. J. Sirdhak 27801.